



Komvux som anpassad utbildning



Komvux som anpassad utbildning

Skolverket

Publikationen finns att ladda ner som kostnadsfri PDF från Skolverkets webbplats: skolverket.se/publikationer

ISBN: 978-91-7559-611-2

Grafisk form: Typoform

Foto omslag: Getty Images/Tetra Images

Förord

Detta material vänder sig till ansvariga för och verksamma inom kommunal vuxenutbildning med ansvar för komvux som anpassad utbildning.

Syftet med materialet är att ge information om bestämmelser som reglerar komvux som anpassad utbildning på grundläggande och gymnasial nivå.

Innehåll

1. Utbildningens syfte och mål	8
Utbildningens övergripande mål	8
Utbildningens syfte	9
Dokument som styr komvux som anpassad utbildning	9
Dokumenterna hänger ihop	10
2. Individen	12
Behörighet och rätt till utbildning	13
Aktiv rekrytering	14
Ansökan, mottagande och urval	14
Bedömning av studieförutsättningar	15
Överklagande	16
Individuell studieplan	16
Verksamhetspoäng	17
Validering	17
Prövning	17
Studie- och yrkesvägledning	18
Rätt att kombinera olika delar av komvux	20
Livslångt lärande	21
Arbetsplatsförlagt lärande (apl) – samverkan mellan skola och arbetsliv	22
3. Utbildningens utformning	26
Grundläggande nivå	26
Utbildning på ett annat språk än svenska	26
Gymnasial nivå	27
Yrkesämnen – syfte arbetsliv	29
Komvuxbevis	30

Gemensamma bestämmelser för komvux som anpassad utbildning på grundläggande och gymnasial nivå	30
Nationella kurser	30
Delkurser	31
Orienteringskurser	31
Betyg	32
Intyg	33

KAPITEL 1

Utbildningens syfte och mål

1. Utbildningens syfte och mål

Komvux som anpassad utbildning riktar sig till vuxna personer med intellektuell funktionsnedsättning, IF, eller förvärvad hjärnskada. Utbildningen omfattar utbildning på grundläggande och gymnasial nivå. På den grundläggande nivån motsvarar utbildningen den som ges i den anpassade grundskolan. På gymnasial nivå motsvarar utbildningen den som ges i anpassade gymnasieskolans nationella program. För utbildningen finns det nationella kurser och orienteringskurser. Arbetsplatsförlagt lärande, apl, kan ingå som en del av utbildningen.

Utbildningens övergripande mål

Målsättningen med utbildningen är att vuxna med intellektuell funktionsnedsättning eller förvärvad hjärnskada ska stödjas och stimuleras i sitt lärande. Utbildningens övergripande mål är att ge vuxna möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet samt att främja sin personliga utveckling. Utbildningen ska även utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet. Utgångspunkten för utbildningen för en enskild elev ska vara elevens behov och förutsättningar. De som har störst behov av utbildning ska prioriteras.¹

1. 20 kap. 2 § skollagen.

Utbildningens syfte

Komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå syftar till att ge vuxna kunskaper på en nivå som motsvarar den som utbildningen i anpassade grundskolan ska ge.

Anpassad utbildning på gymnasial nivå syftar till att ge vuxna kunskaper på en nivå som motsvarar den som utbildningen på nationella program i anpassade gymnasieskolan ska ge.²

Dokument som styr komvux som anpassad utbildning

Komvux som anpassad utbildning styrs av ett antal dokument. Här nedan återfinns några av dem. De som arbetar inom komvux behöver vara förtrogna med och ha tillgång till dessa dokument. Det är också dessa dokument som till stor del utgör grund för detta material.

Skollagen (2010:800)

Skollagen innehåller generella bestämmelser för alla skolformer och grundläggande bestämmelser om de olika skolformerna. Det som speciellt gäller komvux som anpassad utbildning regleras i kapitel 20. Riksdagen beslutar om lagar.

Förordning (2011:1108) om vuxenutbildning

Förordning om vuxenutbildning innehåller bestämmelser om komvux och konkretiserar skollagens bestämmelser. Regeringen beslutar om förordningar.

Förordning (SKOLFS 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen

Läroplanen beskriver verksamheternas uppdrag och värdegrund samt övergripande mål och riktlinjer för arbetet.

2. 20 kap. 4 § skollagen.

Kursplaner på grundläggande nivå

Kursplanerna för komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå består av syfte och centralt innehåll. För kurser som motsvarar utbildning inom ämnen i anpassade grundskolan innehåller kursplanen också betygskriterier. När det gäller kurser som motsvarar utbildning inom ämnesområden i anpassade grundskolan innehåller kursplanen också kriterier för bedömning av kunskaper.

Ämnesplaner på gymnasial nivå

Ämnesplaner för komvux som anpassad utbildning på gymnasial nivå är samma som gäller för anpassade gymnasieskolan. För varje ämne finns en ämnesplan som innehåller ämnets namn, ämnets syfte, vilka kurser som ingår i ämnet, centralt innehåll, samt betygskriterier. Inom komvux väljer eleven bland ämnenas kurser.

Dokumentet hänger ihop

Dokumentet som nämns ovan fyller en funktion vart och ett för sig men utgör också tillsammans en gemensam styrning av verksamheten. Skollagen är överordnad de andra styrdokumentet.

Lärare, skolledare och annan skolpersonal behöver använda alla dokumentet. För en lärare räcker det inte att planera undervisningen utifrån ämnes- eller kursplanen, utan planeringen behöver också utgå från läroplanen. Dessutom behöver läraren känna till de bestämmelser i skollagen och förordning om vuxenutbildning som berör verksamheten.

Verksamheten ska präglas av de övergripande målen i skollagen, förordning om vuxenutbildning, läroplan samt kurs- och ämnesplaner. Dokumentet ska läsas som en helhet.

KAPITEL 2

Individuen

2. Individen

Eleverna i utbildningen har olika livserfarenheter, kunskaper och förmågor. Deras utbildningsbehov varierar liksom deras behov av studieformer och innehåll. Varje individ har olika kortsiktiga och långsiktiga mål. Detta ställer krav på individanpassning samt flexibilitet vad gäller utbildningens utformning. Utbildningen ska erbjudas över hela året och är således inte uppdelad i terminer.

Flexibilitet kan handla om plats, tid, studietakt, studieform och sätt att lära för att möjliggöra för den vuxne att kunna kombinera studier med exempelvis arbete eller studier inom andra skolformsdelar i komvux.. Kunskaper och kompetens som den vuxne har med sig ska kunna tillgodoräknas i syfte att förkorta studietiden.

I sammanhanget blir därmed arbetet med att upprätta och vid behov revidera den vuxnes individuella studieplan centralt. Studieplanering och samarbeten med och kring den enskilde eleven kan leda till att elevens mål nås snabbare.

Utbildning har ett livslångt perspektiv och ger möjligheter och utmaningar. Dessutom tillkommer en aspekt av likvärdighet: I FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning fastslås att *konventionsstaterna ska säkerställa att personer med funktionsnedsättning får tillgång till vuxenutbildning och livslångt lärande utan diskriminering och på lika villkor som andra.*³

3. FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, artikel 24, punkt 5.

Behörighet och rätt till utbildning

Ett mottagande i anpassade grundskolan kräver en utredning som omfattar en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning. Ett mottagande i anpassade gymnasieskolan ska föregås av en utredning om en sådan saknas eller det av andra skäl bedöms nödvändigt.⁴ Komvux har inte några liknande formella krav, men kan utgå från samma kriterier för mottagande. Det bör inte föreligga några tveksamheter om att eleverna tillhör målgruppen. En elev kan kombinera studier inom komvux som anpassad utbildning med studier inom övriga delar av komvux, sfi, komvux på grundläggande nivå eller komvux på gymnasial nivå. Behörig för studier inom komvux som anpassad utbildning är den person som har en intellektuell funktionsnedsättning eller förvärvat hjärnskada, från och med andra kalenderhalvåret det år hen fyller 20 år, om hen är bosatt i landet, saknar sådana kunskaper som utbildningen syftar till att ge och har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.⁵

För att göra en bedömning av en persons studieförutsättningar kan det behövas kunskaper om och erfarenheter av vuxnas lärande och särskilt av kunskaps- och kompetensutveckling hos personer med en intellektuell funktionsnedsättning. I bedömningen beaktas den sökandes önskemål och eventuella behov av att parallellt läsa kurser inom annan del av komvux.

På grundläggande nivå är det en rättighet för de som tillhör målgruppen att få delta i utbildningen.⁶ Eleven har dock ingen rättighet att gå en utbildning för att upprätthålla kunskaper. Däremot är det möjligt att läsa om en kurs om kunskaperna saknas. Efter en avslutad utbildning eller kurs på grundläggande nivå kan eleven till exempel erbjudas en fortsättning på gymnasial nivå.

4. 7 kap. 5 §, 18 kap. 5 § skollagen.

5. 20 kap. 11a § och 20a § skollagen.

6. 20 kap. 11a § skollagen.

Sökande till gymnasial nivå inom komvux som anpassad utbildning har inte en omedelbar rätt att bli antagen till kursen. Kommunen ska dock sträva efter att erbjuda utbildning på gymnasial nivå som styrs av efterfrågan och behov.⁷

Aktiv rekrytering

Det är kommunens ansvar att se till att alla som har rätt till utbildning på grundläggande nivå inom komvux som anpassad utbildning får möjlighet att delta i utbildning. Kommunen ska aktivt verka för att nå personer som har rätt att delta i anpassad utbildning på grundläggande nivå och motivera dem att delta i utbildningen. På gymnasial nivå ska kommunen sträva efter att möta den efterfrågan och de behov som finns för utbildning. Kommunen ska också aktivt verka för att personer som har rätt till utbildningen får information om denna och samtidigt motivera dem att delta i utbildningen.⁸

Ansökan, mottagande och urval

En ansökan om att delta i komvux som anpassad utbildning lämnas in till den sökandes hemkommun. Den som tillhör målgruppen för utbildning på grundläggande nivå har rätt att studera, såväl i hemkommunen som i en annan kommun. Om eleven vill studera i en annan kommun ska hemkommunen skyndsamt sända ansökan vidare till den aktuella kommunen tillsammans med en bedömning av huruvida den sökande har rätt att delta i utbildningen.⁹ En sökande till komvux som anpassad utbildning på gymnasial nivå tas emot om de villkor som gäller för behörighet att delta i utbildningen är uppfyllda, om kursen erbjuds och om det finns plats på kursen. Gäller ansökan en utbildning i en annan kommun tar kommunen beslut enligt nedan.

7. 20 kap. 10 § och 16–17 §§ skollagen.

8. 20 kap. 10 § och 16–7 §§ skollagen.

9. 20 kap. 13–15 §§ skollagen.

Om sökande till utbildning på gymnasial nivå är flera än de som kan antas måste kommunen göra ett urval. Urvalet ska göras utifrån en fastställd ordning i bestämmelserna.¹⁰ När det gäller komvux som anpassad utbildning på gymnasial nivå innebär det att vid urval ska företräde, i den ordning som anges nedan, ges till en sökande som har störst behov av utbildning på grund av att den sökande

1. önskar fullfölja studier som den sökande har påbörjat enligt en upprättad individuell studieplan,
2. inte har uppnått kraven för en gymnasieexamen eller genomgått någon utbildning som motsvarar utbildning i gymnasieskolan,
3. är eller riskerar att bli arbetslös,
4. behöver utbildningen för pågående yrkesverksamhet, eller
5. behöver utbildningen för planerat yrkesval.

Gäller ansökan en utbildning i en annan kommun får den sökande tas emot av den andra kommunen trots att hemkommunen bedömt att den sökande inte uppfyller villkoren för rätt att delta i utbildningen. Den interkommunala ersättningen utgår dock endast om hemkommunen bedömt att eleven har rätt till utbildningen.¹¹

Bedömning av studieförutsättningar

En person som påbörjat en kurs har rätt att fullfölja kursen. Om det visar sig att eleven inte har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen eller inte gör tillfredsställande framsteg får huvudmannen dock besluta att utbildningen ska upphöra.¹²

10. 3 kap, 8 § förordning om vuxenutbildning.

11. 20 kap. 14–15 §§ skollagen.

12. 20 kap, 9 § skollagen.

En förutsättning för att ett beslut om upphörande av utbildning ska kunna tas är att utbildningen, som skollagen kräver, har utgått från individens *behov och förutsättningar* och att eleven fått stöd och stimulans för att utvecklas så långt som möjligt.¹³ Dokumentation över den vuxnes undervisning och studieresultat måste finnas som grund för beslutet.

Överklagande

Beslut om mottagande, upphörande av utbildningen och om att på nytt bereda utbildning kan överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd.¹⁴

Individuell studieplan

Hemkommunen ansvarar för att en individuell studieplan upprättas för varje elev. Planen ska utgå från elevens behov och förutsättningar och innehålla den enskildes utbildningsmål och planerad omfattning av studierna.¹⁵ Den individuella studieplanen är ett planeringsunderlag för eleven och skolans personal. Planen, som ska vara känd av elev och lärare, kan vid behov revideras.

Elever har olika individuella mål för studierna. Det kan till exempel handla om att göra sig mer konkurrenskraftig på arbetsmarknaden eller stärka sin personliga utveckling. Dessa mål påverkar vad eleven behöver lära sig inom utbildningen. När eleven antagits till en kurs har hen rätt till undervisning inom kursens alla delar. Det är dock inte alltid eleven behöver studera hela kurser. Detta beror på elevens tidigare kunskaper samt mål och syfte med studierna.

13. 1 kap. 4 § skollagen.

14. 28 kap. 12 § pkt 9–11 skollagen.

15. 20 kap. 8 § skollagen.

På Skolverkets webbplats kan du läsa mer och finna exempel på individuella studieplaner, som kan tjäna som underlag för diskussioner och utveckling av dessa.¹⁶

Verksamhetspoäng

Verksamhetspoäng är det mått på studieomfattning som används inom komvux. Heltidsstudier för en elev är 20 poäng per vecka.

En årsstudieplats motsvarar 800 verksamhetspoäng.¹⁷ Inom arbetsplatsförlagt lärande (apl) gäller arbetsplatsens tider, då 40 timmar per vecka normalt räknas som heltid.

Validering

Vuxna har kunskaper inom ämnen genom erfarenheter av olika slag. Lärande kan till exempel ha skett i olika former av tidigare utbildning, arbetsliv eller vardagsliv. Validering är då av stor betydelse för att kunna anpassa utbildningen.

Validering innebär ett erkännande och en dokumentation av elevens tidigare kunskaper.¹⁸

I samband med studieplaneringen är validering av elevens kunskaper, kompetens och förmågor central. Efter validering kan elevens studier bli mer effektiva eftersom fokus då kan läggas på att komma framåt i studierna.

Prövning

Den som är bosatt i Sverige har möjlighet att göra en prövning inom komvux som anpassad utbildning på grundläggande och gymnasial nivå i alla kurser som det sätts betyg på samt i komvuxarbete. Det gäller även den som tidigare har fått

16. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/anordna-och-administrera-utbildning/administrera-utbildning/gora-individuell-studieplan#h-Individuellstudieplanidenkommunalavuxenutbildningen>

17. 2 kap. 1–2 §§ förordning om vuxenutbildning.

18. 20 kap. 42 § skollagen.

betyg på kursen, gymnasiearbetet eller gymnasiearbete i anpassad gymnasieskola.

För elever som prövar inom komvux som anpassad utbildning krävs planering för att prövningen ska ge ett rättvisande resultat. Eleven kan till exempel behöva extra tydliga instruktioner eller möjlighet att dela upp prövningen i fler och kortare delar. Det är viktigt att före prövningen ta reda på vilket stöd den enskilda eleven kan behöva och utforma prövningen individuellt.

Prövningen får bara göras hos en huvudman som anordnar kursen. När det gäller komvuxarbete får man bara göra en prövning hos en huvudman som anordnar utbildning inom det kunskapsområde som komvuxarbetet handlar om.

Studie- och yrkesvägledning

I samband med att studieplanen upprättas ska eleven erbjudas studie- och yrkesvägledning, innehållande information om arbetsmarknad, studieekonomi och studieplanering.¹⁹

Studie- och yrkesvägledning ger stora möjligheter att fördjupa elevens självinsikt, självförtroende och motivation. Vägledningen kan ge eleven redskap att identifiera vad hen vill i framtiden, givet en välgrundad beskrivning av de möjligheter som utbildningssystemet och arbetsmarknaden erbjuder.²⁰ Undervisning, information och vägledningssamtal utgör tillsammans den studie- och yrkesvägledning som ska stödja elevens val av studier och yrken.²¹ Studie- och yrkesvägledning i vid bemärkelse avser all den verksamhet som bidrar till underlag inför elevens val. Den kan ges av olika personer som finns kring eleven och som kan ge eleven dessa

19. 2 kap. 16 § förordning om vuxenutbildning.

20. Skolverket (2020). Att välja för framtiden s. 7–8.

21. Skolverket (2013). Allmänna råd med kommentarer. Arbete med studie- och yrkesvägledning. s. 8.

kunskaper. Studie- och yrkesvägledning i snäv bemärkelse ges av studie- och yrkesvägledaren i form av samtal.²²

Studie- och yrkesvägledningen kan se ut på olika sätt. Inom komvux som anpassad utbildning är det lämpligt att vägledaren har kunskap om målgruppen och om arbetsmarknadens möjligheter för dessa individer.

Elever och blivande elever har varierande erfarenheter och individuella förutsättningar som studie- och yrkesvägledningen behöver anpassas till. Elever inom komvux som anpassad utbildning behöver informeras om såväl vilka möjligheter som finns efter studierna samt om rätten till tillgänglighet, stöd och hjälpmedel både inom studier och i arbetslivet. För att möta elevens behov av stöd behöver studie- och yrkesvägledaren ha kunskaper om intellektuell funktionsnedsättning, hur den kan påverka elevens vardag och om de verktygen som behövs för att kommunicera med eleven. Det kan till exempel handla om att i vägledningen konkretisera, visualisera eller använda olika hjälpmedel. Det handlar om att kunna undanröja eventuella hinder genom stöd och anpassningar samt att hålla sig uppdaterad om olika typer av hjälpmedel.

Eleven behöver utveckla kunskaper om sig själv och få insikter om såväl sina starka sidor som sidor som kan utvecklas. Lärarens fortlöpande återkoppling till eleven om studieresultat och utvecklingsbehov bidrar till att öka elevens självkänedom. Det är även lämpligt att knyta an till elevens mål utifrån den individuella studieplanen. Utbildningen behöver ge eleven möjligheter att reflektera kring sig själv i förhållande till studie- och yrkesval.

Elevgruppen inom komvux är heterogen. Detta kan ställa extra krav på arbetet med att kartlägga behov och urskilja mål med utbildningen samt vägen dit. Det kan också vara så att elever behöver stödjas eller stimuleras att studera inom olika skolformsdelar samtidigt eller att kombinera studier med

22. Skolverket (2014). Studie- och yrkesvägledning inom anpassade gymnasieskolan och anpassad utbildning för vuxna (Under revidering).

förvärvsarbete. Stöd behövs även i de fall där eleven antingen är studieovan eller har förutsättningar att nå målen snabbare.

Rätt att kombinera olika delar av komvux

Om eleven har förutsättningar ska möjlighet finnas att läsa inom olika delar av komvux samtidigt. Således ska komvux på grundläggande och gymnasial nivå samt komvux som anpassad utbildning utformas så att den enskildes studier inom någon av dessa delar kan kombineras med studier inom komvux andra delar.²³

Samverkan behövs för att öka möjligheten till flexibilitet i utbildningen, genom att den individuella studieplanen kan innehålla kurser från komvux olika delar och utbildningsvägar. För personer med intellektuell funktionsnedsättning (IF) som befinner sig i gränlandet mellan skolformsdelarna kan sådana lösningar utmana kunskapsutvecklingen och stärka individens självkänsla och vilja till fortsatt lärande. Då det finns indikationer på att personer som tillhör målgruppen undviker att studera inom den tidigare skolformen särvox för att den upplevdes som stigmatiserande kan informationen med fördel utformas på ett sådant sätt att IF inte får en framträdande plats, utan snarare att det är en komplettering av utbildning som ligger i förgrunden.²⁴

Det kan många gånger vara svårt att bedöma orsakerna till elevens svårigheter. Att göra en kartläggning och bedömning av elevens studieförutsättningar ställer därför stora krav på personalen inom utbildningen. Samarbete mellan komvux olika delar ökar möjligheterna att använda olika kompetenser i mötet med eleven och identifiera var och när eleven ska tas emot. Genom samverkan blir det naturligt med utbyte av kompetenser, något som främjar undervisningen i samtliga delar av komvux.

23. 1 kap. 3 § förordning (2011:1108) om vuxenutbildning.

24. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/06/anpassad-utbildning-for-vuxna-blir-en-del-av-komvux/> hämtad 201119.

Livslångt lärande

I utbildning för personer med IF gäller det framför allt att se lärande som en helhet och som en livslång process. Enligt skollagen ska utbildningen främja en livslång lust att lära.²⁵ Detta återkommer i läroplanen för komvux, som även hänvisar till EU:s nyckelkompetenser för livslångt lärande.²⁶ Nyckelkompetenserna anger kunskaper som behövs för att kunna delta i det samhälle vi lever i, utnyttja sin personliga potential och ha en chans att lyckas på arbetsmarknaden.²⁷ Läroplanens kunskapssyn ligger i linje med den breda kunskapssyn som i dag diskuteras bland annat i EU-sammanhang med EU:s nyckelkompetenser och dessa behöver beaktas även då det gäller komvux som anpassad utbildning. Nyckelkompetenserna är:

- Läs- och skrivkunnighet
- Flerspråkighet
- Matematisk kompetens och kompetens inom naturvetenskap och teknik
- Digital kompetens
- Personlig och social kompetens samt kompetens att lära sig att lära
- Medborgarskapskompetens
- Entreprenörskompetens
- Kompetens på området kulturell medvetenhet och kulturyttringar

25. Återfinns bl.a. i 1 kap. 4 § skollagen.

26. Läroplan för vuxenutbildningen (Lvux12), avsnitt 1 Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund.

27. <https://education.ec.europa.eu/sv/focus-topics/improving-quality/key-competences>

Forskning och erfarenheter visar att människans möjlighet till utveckling och livslångt lärande inte avstannar för någon individ. Möjlighet till fortsatt kunskapsutveckling och personlig utveckling i vuxen ålder bör därför erbjudas inom komvux som anpassad utbildning.

Eleven behöver få redskap som möjliggör vidare studier och förbättrar förmågan till problemlösning i vardags-, samhälls- och arbetslivet. Såväl individ som samhälle har nytta av att ges möjlighet till utbildning inom områden där det kan finnas arbetsuppgifter för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Utbildningen behöver anpassas till arbetslivets krav och till vuxnas lärande. Den kan äga rum i nära samverkan med det lokala arbetslivet och kan i olika omfattning förläggas till en arbetsplats där eleven får stöd av handledare.

Arbetsplatsförlagt lärande (apl) – samverkan mellan skola och arbetsliv

Rektor beslutar om att hela eller delar av studierna ska förläggas till en arbetsplats. Hur stor del av studierna som arbetsplatsförläggs är individuellt och bör ingå i elevens individuella studieplan. Det viktiga är att lärande sker på arbetsplatsen och att det följer målen för den kurs eller de kurser eleven studerar. Som exempel kan delar av kursen i matematik konkretiseras genom en arbetsplatsförläggning där eleven bland annat får mäta och beräkna olika längder och ytor. I svenska kan till exempel kommunikativa färdigheter, eller delar av dessa läras på en arbetsplats. En lärlingsutbildning inom kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på gymnasial nivå ska omfatta minst 400 och högst 1 600 gymnasiepoäng i anpassad gymnasieskola i ämnen som är relevanta för ett yrkesområde, och till övervägande del genomföras på en arbetsplats.²⁸

28. 11 § förordning (2016:973) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning.

Eleven ska ha en handledare på arbetsplatsen, men det är läraren som sätterbetyg på kursen. Detta förutsätter ett nära samarbete mellan arbetsplats och vuxenutbildning.

Det är skolans ansvar att vara tydlig med vilken kurs eller vilka delar av kursen/kurserna som fokus ska ligga på under apl samt vilka förmågor som eleven förväntas utveckla där. Handledaren i sin tur behöver löpande kommunicera till skolan hur det går för eleven på arbetsplatsen.

Eleven behöver såväl av trygghetsskäl som av pedagogiska skäl behålla sin kontakt med skolan under apl-perioderna.

Daglig verksamhet eller praktik på den egna skolan definieras inte som apl. Det kan dock finnas anledning att samarbeta med daglig verksamhet eller elevens arbetsplats för att skapa en helhet, där lärandet sker i samarbete mellanskola och arbetsplats.²⁹

29. 2 kap. 26–28 §§ förordning om vuxenutbildning.

KAPITEL 3

Utbildningens utformning

3. Utbildningens utformning

Grundläggande nivå

Anpassad utbildning på grundläggande nivå syftar till att ge vuxna kunskaper på en nivå som motsvarar den som utbildningen i anpassade grundskolan ska ge.³⁰ Kursplanerna är dock skrivna utifrån ett vuxenperspektiv, som beaktas under hela utbildningen.

Anpassad utbildning på grundläggande nivå som motsvarar den utbildning som ges inom ämnen i anpassade grundskolan bedrivs i form av kurser i svenska, svenska som andraspråk, engelska, matematik, samhällskunskap, religionskunskap, historia, geografi, fysik, kemi, biologi, hem- och konsumentkunskap och teknik.³¹ Det finns också kurser som motsvarar utbildning inom ämnesområden i anpassade grundskolan. Den delen av utbildningen på grundläggande nivå bedrivs i form av kurser i språk och kommunikation, natur och miljö samt individ och samhälle.³² Hemkommunen ansvarar för att de personer som enligt skollagen har rätt att delta i anpassad utbildning på grundläggande nivå och som önskar det, också får delta i sådan utbildning.³³

Utbildning på ett annat språk än svenska

Om en elev som studerar på grundläggande nivå har bristfälliga kunskaper i det svenska språket får undervisningen ske på det språk som eleven behärskar. I sådana fall ska undervisningen kompletteras med träning i svenska språket.³⁴ Även validering kan ske på ett annat språk för dessa elever.

30. 20 kap. 4 § skollagen.

31. 2 kap. 21 § förordning om vuxenutbildning.

32. 2 kap. 22 § förordning om vuxenutbildning.

33. 20 kap. 10 § skollagen.

34. 20 kap. 12 § skollagen.

En utmaning kan vara att hitta lärare som har kompetens i ämnet och språket och samtidigt har kunskap om funktionsnedsättningen och vilka pedagogiska anpassningar detta innebär. En lösning kan vara att fler personer med olika kompetenser samarbetar för att på bästa sätt tillmötesgå individen.

Gymnasial nivå

Studier på gymnasial nivå får bedrivas som kurser inom alla ämnen som finns i anpassade gymnasieskolan med undantag av idrott och hälsa.³⁵ På gymnasial nivå ska kommunen, det vill säga ansvarig huvudman för utbildningen, sträva efter att erbjuda utbildning som svarar mot efterfrågan och behov.³⁶ Detta innebär att om det finns efterfrågan på till exempel yrkesutbildningar i en kommun bör kommunen överväga att erbjuda dem. Om det inte finns nödvändig kompetens inom komvux organisation kan man söka upp möjliga samarbetspartners, så det blir möjligt att erbjuda efterfrågade utbildningar. En annan möjlighet är att handla upp utbildningar som kommunen inte har möjlighet att anordna i egen regi.

Komvux ämnen är gemensamma med dem som finns för anpassade gymnasieskolans nio nationella program. Utbildning inom varje ämne ges i form av en eller flera kurser och för varje kurs anges hur många gymnasiepoäng i anpassad gymnasieskola kursen omfattar. Det är även möjligt att genomföra ett komvuxarbete som visar att eleven har tillgodogjort sig kunskaper som rör elevens studieinriktning. Komvuxarbetet omfattar 100 verksamhetspoäng.³⁷ Arbetet kan genomföras parallellt med och även i samverkan med kurser som ligger i slutet av en gymnasial utbildning inom komvux som anpassad utbildning. Det är dock ett eget arbete och ska inte genomföras

35. 2 kap. 23 § förordning om vuxenutbildning.

36. 20 kap. 16 § skollagen.

37. 2 kap. 2 § förordning om vuxenutbildning.

inom ramen för en eller flera kurser.³⁸ Inom anpassade gymnasieskolan ska gymnasiearbetet inriktas mot programmets karaktär. Då komvux inte har program, sammanfattar komvuxarbetet snarare vad eleven lärt sig under utbildningen. Om eleven har en heterogen utbildning, bör arbetet fokusera på det område som en dominerande del av utbildningen har legat inom. Utifrån målen för komvuxarbetet bedömer läraren om elevens arbete är godkänt eller inte. Det finns alltså ingen anpassad ämnesplan för komvuxarbetet. Komvuxarbetet ska, enligt målen för komvuxarbetet, utföras på ett sådant sätt att eleven så självständigt som möjligt eller tillsammans med en handledare planerar, genomför och utvärderar sin uppgift. Genom sin planering, till exempel att motivera val av verktyg och utrustning, kan eleven visa att hen förstår den arbetsuppgift som ska genomföras. Ett godkänt komvuxarbete betygsätts med beteckningen E. För en elev som inte nått målen för komvuxarbetet ska betyg inte sättas. Det är läraren som beslutar om betyget på komvuxarbetet.

Komvux ämnen och kurser finns inom de nationella programmen i anpassade gymnasieskolan:

- Programmet för administration, handel och varuhantering
- Programmet för estetiska verksamheter
- Programmet för fastighet, anläggning och byggnation
- Programmet för fordonsvård och godshantering
- Programmet för hantverk och produktion
- Programmet för hotell, restaurang och bageri
- Programmet för hälsa, vård och omsorg
- Programmet för samhälle, natur och språk
- Programmet för skog, mark och djur

38. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/anordna-och-administrera-utbildning/administrera-utbildning/examen-och-slutbetyg-inom-komvux-pa-gymnasial-niva>

Yrkesämnen – syfte arbetsliv

Större delen av ämnena inom anpassad gymnasieskola och komvux som anpassad utbildning på gymnasial nivå är yrkesämnen. Syftet är att stärka elevens ställning i arbetslivet.³⁹

Om behov och efterfrågan finns, ska kommunen sträva efter att ge kursen.⁴⁰ Skolverket har tagit fram förslag på sammanhållna yrkesutbildningar, så kallade yrkespaket, inom komvux som anpassad utbildning på gymnasial nivå.

De föreslagna yrkespaketen utgår från tre av den anpassade gymnasieskolans totalt nio nationella program:

- Programmet för fastighet, anläggning och byggnation.
- Programmet för hälsa, vård och omsorg.
- Programmet för skog, mark och djur.

Samtliga paket är utformade så att de kan fungera som påbyggbara utbildningspaket, som stegvis kan leda till fördjupad kompetens inom ett yrkesområde. Påbyggbarheten innebär att varje paket innehåller ett baspaket och ett fördjupningspaket. Varje paket omfattar 300–500 gymnasiepoäng i anpassad gymnasieskola.

Huvudmän som genomför yrkesutbildning inom komvux som anpassad utbildning på gymnasial nivå kan välja om de ska använda de nationellt framtagna yrkespaketen i sitt utbud. Alla paket kan förändras och kurser kan läggas till eller tas bort, beroende på elevers eller arbetsgivares behov.⁴¹

Delar av eller hela utbildningen kan vara arbetsplatsförlagd (apl). En variant på detta är lärlingsutbildning, där en övervägande del av elevens utbildning förläggs till en arbetsplats. Statsbidrag som stöttar yrkes- och lärlingsutbildningar finns att söka, men det är fullt möjligt att starta upp utbildningarna utan statsbidrag.

39. 20 kap. 2 § skollagen.

40. 20 kap. 16 § skollagen.

41. Yrkesutbildningar inom komvux som anpassad utbildning på gymnasial nivå – Skolverket.

Komvuxbevis

Efter avslutade studier kan eleven också få en dokumentation av sina studier i form av ett komvuxbevis. Beviset ska innehålla uppgifter om utbildning inom komvux som anpassad utbildning på gymnasial nivå. Beviset kan även innehålla uppgifter om utbildning inom anpassad gymnasieskola.⁴²

Gemensamma bestämmelser för komvux som anpassad utbildning på grundläggande och gymnasial nivå

Flexibilitet är ett ledord i all kommunal vuxenutbildning, och kurs- och ämnesplanerna används och tolkas utifrån ett vuxen- och individperspektiv. Delar av utbildningen som eleven redan har kunskaper i behöver eleven inte läsa en gång till. Eleven kan få betyg efter att ha validerat delar och läst in andra delar av kurser. Moment kan också läggas in utöver dem som står i kursernas centrala innehåll. Lärare och elev kan reflektera kring vilket studieinnehåll som är relevant för varje elev så urvalet av stoff och arbetsmetoder tar vara på de perspektiv och kunskaper som eleven kan bidra med. Om eleven läser mer än en kurs kan undervisningen bedrivas ämnesintegrerat. Elevens tidigare kunskaper samt mål och syfte med studierna avgör vad eleven behöver läsa utifrån styrdokumentet.

Nationella kurser

På grundläggande nivå finns ett antal kurser som eleven kan välja bland. För varje kurs finns en kursplan.⁴³ Kursplanerna är nationellt fastställda. De beskriver kursens syfte, centrala innehåll och betygskriterier.

42. 4 kap. 20 a § förordning om vuxenutbildning.

43. <https://www.skolverket.se/undervisning/vuxenutbildningen/komvux-som-anpassad-utbildning-pa-grundlaggande-niva/laroplan-for-vux-och-kursplaner-for-komvux-som-anpassad-utbildning-pa-grundlaggande-niva>

På gymnasial nivå består utbildningen av ämnen, där varje ämne innehåller en eller flera kurser. Ämnena är kopplade till ämnesplaner.⁴⁴ Dessa är gemensamma för anpassade gymnasieskola och komvux som anpassad utbildning. Inom komvux som anpassad utbildning ska de användas och tolkas utifrån ett vuxen- och individperspektiv.

Det kan vara betydelsefullt för individen att utbildningen erbjuder kunskaper inom områden där det finns möjlighet till arbetstillfällen som kan utföras av personer med en intellektuell funktionsnedsättning. Utbildningen kan ha andra inslag än i barn- och ungdomsskolan och särskilt anpassas till arbetslivets krav och till vuxnas lärande.

Delkurser

En nationell kurs får delas upp i delkurser för att möta individens behov av utbildning. Vilka delkurser som ska finnas och hur många verksamhetspoängvarje delkurs ska omfatta beslutas av rektor.⁴⁵

Orienteringskurser

Utgångspunkten för att anordna en orienteringskurs är den enskilde elevens behov. En orienteringskurs ska motsvara behov som inte går att möta upp i en nationell kurs.⁴⁶ För den elev som exempelvis behöver information inför beslut om studie- och yrkesval, ökade studietekniska färdigheter, introduktion till kurser inom olika kunskapsområden eller validering, finns möjligheten till detta genom att läsa en orienteringskurs.⁴⁷

44. <https://www.skolverket.se/undervisning/vuxenutbildningen/komvux-som-sarskild-utbildning-pa-gymnasial-niva>

45. 2 kap. 10 § förordning om vuxenutbildning.

46. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/anordna-och-administrera-utbildning/anordna-utbildning-inom-vuxenutbildningen/anordna-utb/anordna-orienteringskurser-inom-vuxenutbildningen>

47. 2 kap. 3 § förordning om vuxenutbildning.

Betyg

Betyg ska sättas efter avslutad kurs. Detta gäller nationella kurser och delkurser.⁴⁸ Inom komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå finns endast betyget Godkänt. Inom komvux som anpassad utbildning på gymnasial nivå finns betygskriterier för de fem godkända betygsstegen: A, B, C, D och E. Beteckningarna A, B, C, D, E ska användas där A är det högsta betyget och E det lägsta i betygsskalan. Om en elev inte uppnår kunskaper motsvarande betyget Godkänt eller betyget E ska ett intyg utfärdas om att eleven deltagit i kursen.⁴⁹

Ett godkänt komvuxarbete betygsätts med beteckningen E. För en elev som inte nått målen för komvuxarbetet ska betyg inte sättas. Det är läraren som beslutar om betyget.

Efter avslutad utbildning kan eleven också få en dokumentation av sina studier i form av ett komvuxbevis.

Bedömningen sker vid kursens slut, men eleven har rätt att löpande få information om sin kunskapsutveckling och hur denna kan förbättras samt på vilka grunder betyget sätts.⁵⁰

Ett betyg kan förutom att visa elevens kunskapsnivå vid kursens utgång också vara ett instrument för analys av kvaliteten i undervisningen. Om det finns särskilda skäl såsom funktionsnedsättning eller andra liknande personliga förhållanden som inte är av tillfällig natur och som utgör ett direkt hinder för att eleven ska kunna uppfylla betygskriterierna för ett visst betyg får det vid betygssättningen bortses från enstaka delar av betygskriterier. Vid betygssättning inom anpassad utbildning på grundläggande och gymnasial nivå får en intellektuell funktionsnedsättning beaktas bara om det finns synnerliga skäl.⁵¹ Om betygsunderlag saknas på grund av elevens bristande deltagande ska betyg inte sättas på kursen.⁵²

48. 20 kap, 35–36 §§ skollagen och 4 kap. 6–9 § förordning om vuxenutbildning.

49. 20 kap. 36 § skollagen.

50. 3 kap. 15 § skollagen.

51. 20 kap. 38 § skollagen.

52. 20 kap. 39 § skollagen.

Intyg

En elev som studerat inom en kurs inom komvux som anpassad utbildning kan, förutom genom betyg, få sina kunskaper dokumenterade på annat sätt än med ett betyg om så önskas.⁵³ I de fall eleven avslutat kursen kan ett intyg om genomgången kurs utfärdas. I de fall kursen inte är avslutad kan eleven få ett intyg på förvärvade kunskaper. Syftet med detta kan vara att underlätta för blivande arbetsgivare eller ligga till grund för kommande studier. Inom den del av utbildningen på grundläggande nivå som motsvarar utbildning inom ämnesområden i anpassad grundskola ska betyg inte sättas. Efter en avslutad kurs ska i stället ett intyg utfärdas om att eleven har deltagit i kursen.⁵⁴ Betyg ska inte heller sättas på orienteringskurser. Den som gått en orienteringskurs ska få ett intyg.⁵⁵

53. 20 kap. 44 § skollagen.

54. 20 kap. 35 § skollagen.

55. 4 kap. 7 och 25 §§ förordning om vuxenutbildning.

Detta material handlar om komvux som anpassad utbildning. Syftet med materialet är att ge information om bestämmelser som reglerar komvux som anpassad utbildning på grundläggande och gymnasial nivå.

Detta material vänder sig till ansvariga för och verksamma inom komvux som anpassad utbildning.

Skolverket

www.skolverket.se